

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็ง
ของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
THE SOCIAL NETWORKS TO STRENGTH OF CHILD & YOUTH
COUNCIL OF THAI SOCIAL

วาสนา มะลินิน

Wasana Malinin

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ

Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi

นภัทร์ แก้วนาค

Naputr Grewnak

วิทยาลัยการทัพอากาศ กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ กองทัพอากาศ

Air War College

E-mail: su_rabbit_na@hotmail.com

Received January 30, 2020; Revised May 15, 2020; Accepted June 18, 2020

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารสภาเด็กและเยาวชน และ 2) วิเคราะห์คุณลักษณะ และสังเคราะห์ระบบเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย ใช้วิธีการศึกษาแบบผสมผสานวิธี กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 480 คน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) แบบสนทนากลุ่มย่อย วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยใช้เทคนิควิเคราะห์ Triangulation Technic (การยืนยัน 3 เสา) และเทคนิค 6' C. Technic Analysis

ผลการวิจัย พบว่า

1. ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารสภาเด็กและเยาวชน คือ 1.1) การมีผู้นำสภาเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็ง 1.2) การมีคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็ง 1.3) สภาเด็กและเยาวชนได้รับการสนับสนุนเชิงสร้างสรรค์จากภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 1.4) คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชน ได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ ตามบทบาทหน้าที่โดยการริเริ่มในการคิด การนำ การปฏิบัติ และได้รับการสนับสนุน

2. คุณลักษณะภาคีเครือข่ายทางสังคมที่จะสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 2.1) ภาคีเครือข่ายทางสังคมมีระบบโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่ดี 2.2) ภาคีเครือข่ายทางสังคมมีระบบฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนในพื้นที่เพื่อใช้ในการทำงานกับสภาเด็กและเยาวชน

- 2.3) ภาคคีเครือข่ายทางสังคมมีคณะทำงานที่พร้อมให้การสนับสนุนกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชน
2.4) ภาคคีเครือข่ายทางสังคมเห็นคุณค่าและความสำคัญของสภาเด็กและเยาวชน ในการมีส่วนร่วมการทำงานด้านเด็กและเยาวชน และ 2.5) ภาคคีเครือข่ายทางสังคมมีการจัดการความรู้ สนับสนุนกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, เครือข่ายทางสังคม, การสร้างเสริมความเข้มแข็ง, สภาเด็กและเยาวชน

Abstract

The objectives of this study are 1) to study the success factors of the administration of the Child and Youth Council and 2) to analyze the characteristics and synthesize the social network system, strengthen the Council of Children and Youth in Thai society. This research deployed a combined study method that the sample consisted of 480 people. The research instruments were 1) questionnaires, 2) in-depth interviews and 3) small group discussion. Statistical data were analyzed by frequency, percentage, mean and qualitative data analyzed using analytical techniques. Triangulation Technic (3-wire confirmation) and 6 'C. Technic Analysis.

The research results revealed that

1. The success factors for the administration of the Child and Youth Council are:
1.1) Strong leadership of the Child and Youth Council, 1.2) Strong Child and Youth Council Administration, 1.3) The Child and Youth Council's constructive support from network partners and related agencies; and 1.4) the Executive Committee of the Child and Youth Council was developed systematically both in theory and in practice based on their roles and responsibilities by initiating thinking, implementing and receiving support.

2. The characteristics of social network parties to support the Council for Children and Youth are: 2.1) Social network parties have a system, organizational structure and good management; 2.2) Social network parties have database system for children and youth in the area to work with the Child and Youth Council; 2.3) Social network parties have working groups that are available to support Child and Uouth Council activities; 2.4) Social network parties recognize value and important of the Council of Children and Youth and 2.5) social network parties have knowledge management to support activities of the Child and Youth Council

Keywords: The Participation Model, Social Networks, Strengthening, Child and Youth Council.

บทนำ

ปัจจุบันการยกระดับการศึกษาและการเรียนรู้ให้มีคุณภาพเท่าเทียมและทั่วถึง ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมที่พึงประสงค์ การสร้างเสริมให้คนมีสุขภาวะที่ดี การสร้างความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย ตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี โดยการกำหนดจุดเน้นในเรื่องของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต อีกทั้งยังกำหนดจุดเน้นในเรื่องของการสร้างโอกาสความเสมอภาคและเท่าเทียมกันทางสังคม สร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางสังคม ทนทางวัฒนธรรมและความเข้มแข็งของชุมชน รวมถึงส่งผ่านกรอบยุทธศาสตร์ลงสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560–2564) โดยกำหนดเป็นจุดเน้นและประเด็นพัฒนาหลักในเรื่องการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ ทักษะการทำงานและการใช้ชีวิตที่พร้อมเข้าสู่ตลาดงาน ผลักดันให้สถาบันทางสังคมมีส่วนร่วมพัฒนาประเทศอย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ยังมีการกำหนดยุทธศาสตร์ด้านการสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม เพื่อเพิ่มศักยภาพชุมชนและเศรษฐกิจฐานรากให้มีความเข้มแข็ง การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดสวัสดิการ ส่งเสริมให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ บริการและจัดการทรัพยากรอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560)

การบูรณาการนโยบาย “ไทยแลนด์ 4.0” (Thailand 4.0) เป็นแนวทางในการพัฒนาเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560–2564 เน้นให้เด็กและเยาวชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมาะสมตามช่วงวัย ทั้งด้านสุขภาพกายใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับศตวรรษที่ 21 รวมทั้งมีความเป็นพลเมืองสร้างสรรค์ที่สามารถปรับตัวเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงของบริบทโลก มีความรับผิดชอบต่อตนเอง มีจิตสำนึกต่อส่วนรวมและมีส่วนร่วมในฐานะภาคีที่มีพลังในกระบวนการพัฒนาสังคม (คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ, 2561) โดยพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 มาตรา 36 ได้กำหนดให้กรมกิจการเด็กและเยาวชน ดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชนตำบล สภาเด็กและเยาวชนเทศบาล สภาเด็กและเยาวชนอำเภอ สภาเด็กและเยาวชนจังหวัด สภาเด็กและเยาวชนเขต สภาเด็กและเยาวชนกรุงเทพมหานคร และสภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทย (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560) และความในมาตรา 8 ยังกำหนดให้สำนักงานหรือสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด

ร่วมมือ ส่งเสริม และประสานงานกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับท้องถิ่นให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ และให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ โดยในการจัดทำแผนพัฒนาเด็กและเยาวชนตามวรรคหนึ่ง ให้คำนึงถึงหลักการและแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและประชาสังคมในท้องถิ่นด้วย (พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550) และในมาตรา 22 ยังกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาล โดยคำแนะนำของหัวหน้าบ้านพักเด็กและครอบครัวในแต่ละจังหวัด จัดให้มีสภาเด็กและเยาวชนตำบลสภาเด็กและเยาวชนเทศบาลแล้วแต่กรณี จากมาตราดังกล่าวของพระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชนแห่งชาติ พ.ศ. 2550 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2560 กรมกิจการเด็กและเยาวชน มีหน้าที่สำคัญในการดำเนินการส่งเสริม สนับสนุน และประสานงานการจัดตั้งและการดำเนินกิจการของสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการที่จะส่งเสริมและสนับสนุนกิจการของสภาเด็กและเยาวชนในพื้นที่รับผิดชอบของตน โดยจะต้องจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบ และจากการที่กรมกิจการเด็กและเยาวชนมีพันธกิจหลักในการดูแลส่งเสริมปกป้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชนกับสภาพปัญหาของเด็กและเยาวชนกลุ่มเปราะบางก็มีอยู่และเกิดขึ้นตลอดเวลา สภาเด็กและเยาวชนที่มีความเข้มแข็งมีกลไกการขับเคลื่อนการทำงานที่ดี มีระบบการสร้างเครือข่ายและการทำงานเชิงบูรณาการกับทุกภาคส่วนจึงน่าจะเป็นโครงการการป้องกันแก้ไขปัญหาพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมสวัสดิการเด็กและเยาวชนได้อย่างเป็นระบบด้วยแผนงานโครงการกิจกรรมที่ดี อันจะนำมาซึ่งระบบการบริหารจัดการความเป็นองค์กรสภาเด็กและเยาวชนที่มีรูปแบบมีมาตรฐาน แบบแผนการดำเนินงานที่ดี ที่ทุกส่วนเห็นคุณค่าเห็นความสำคัญพร้อมให้การเกื้อกูลช่วยเหลือและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจในการส่งเสริมปกป้องคุ้มครองและพัฒนาเด็กและเยาวชน โดยใช้สภาเด็กและเยาวชนที่มีความเข้มแข็งเป็นกลไกการขับเคลื่อนการทำงานนั้นถือได้ว่าเป็นส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมความเข้มแข็งด้านเด็กและเยาวชน โดยเริ่มตั้งแต่ระดับพื้นที่ให้สามารถดูแลกันเองได้ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกระบวนการพัฒนาสังคมและโอกาสในการสร้างศักยภาพเด็กและเยาวชนอย่างเป็นรูปธรรม ส่งเสริมการพิทักษ์สิทธิและการคุ้มครองเด็ก เยาวชน รวมถึงการสร้างเสริมสวัสดิการทางสังคมของเด็ก เยาวชน และครอบครัว ให้มีพัฒนาการ มีโอกาสแห่งการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ และการปกป้องคุ้มครองสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมให้เกิดขึ้นกับเด็กทุกช่วงวัย ทุกกลุ่มเปราะบาง เพื่อการสร้างเครือข่ายความเข้มแข็งของเด็กและเยาวชนไทย ผ่านกระบวนการสร้างจากสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนา และสามารถแก้ไขปัญหาเด็กในสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน

จากเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าวจึงได้ดำเนินการศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย เพื่อนำไปสู่การสร้างแบบจำลอง

การมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยการมีส่วนร่วมของเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย
2. เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะและสังเคราะห์ระบบเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย เป็นการศึกษาแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ด้วยวิธีการวิจัยและพัฒนา (R&D. Process) ซึ่งคณะผู้วิจัยกำหนดกระบวนการวิจัยดังนี้

1.1 ชั้น Research: วิจัย ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) ศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง
- 2) สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานการวิจัยแต่ละวัตถุประสงค์
- 3) สัมภาษณ์ผู้เกี่ยวข้องกับงานกิจการสภาเด็กและเยาวชน 4 ภาค คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในพื้นที่กลุ่มตัวอย่างการศึกษา
- 4) สรุปผลการศึกษา วิจัยเป็นชุดคำตอบความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชน

2.2 ชั้น Development: พัฒนารูปแบบ ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) นำชุดคำตอบทุกประเด็นดำเนินการ Focus Group Method : สนทนากลุ่มย่อย จำนวน 4 ภาค (จำนวน 4 ครั้ง) และส่วนกลาง 1 ครั้ง รวม 5 ครั้ง
- 2) สังเคราะห์และสรุปผลการวิจัยเป็นชุดคำตอบของโจทย์การวิจัยแต่ละวัตถุประสงค์การวิจัย
- 3) สังเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้ความเป็น “แบบจำลองระบบเครือข่ายทางสังคมแบบมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความเข้มแข็งสภาเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน”
- 4) นำเสนอผลการวิจัยฉบับสมบูรณ์ (Full paper Report)

2. กลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

2.1 ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับสภาเด็กและเยาวชน สภาเด็กและเยาวชนแห่งประเทศไทยและเยาวชนในพื้นที่ 4 ภาค ประกอบด้วย 8 จังหวัด 8 อำเภอ 8 อบต. จำนวน 24 แห่ง แห่งละ 20 คน รวมทั้งหมด จำนวน 480 ชุด ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2.2 ผู้บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องของส่วนราชการทุกระดับ ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ท้องถิ่น 8 จังหวัด จังหวัดละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 24 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

2.3 บริหารและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ต้นแบบ ทั้ง 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ แห่งละ 12 คน รวมทั้งหมดจำนวน 48 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

3. เครื่องมือการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสอบถาม 2) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ 3) แบบสนทนากลุ่มย่อย

4. การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

4.1 ใช้เทคนิควิเคราะห์แบบ Triangulation Technic เป็นเทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการจัดกลุ่มข้อมูลเนื้อหา เป็น 3 รูปแบบ ทั้งข้อมูลเชิงข้อเสนอ (Thesis) เชิงปฏิเสศ (Anti Thesis) และข้อมูลเชิงสรุป/สังเคราะห์ (Synthesis) ในทุกมิติของประเด็นการวิจัย ซึ่งจะทำให้กระบวนการรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูลมีความรอบคอบ รอบด้านในทุกมุมมองของประเด็นสำคัญของการวิจัย แล้วนำข้อมูลมาสังเคราะห์

4.2 ใช้เทคนิควิเคราะห์แบบ 6'C. Technic Analysis เป็นเทคนิคในการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน คือ 1) วิเคราะห์ประเด็นสำคัญ 2) จัดรวบรวมสาระเนื้อหาแต่ละประเด็น 3) จำแนกกลุ่มข้อมูลให้ชัดเจน 4) จัดหมวดหมู่ข้อมูลใหม่ 5) สังเคราะห์ระบบข้อมูล และ 6) อธิบายความเข้าใจ (นภัทร์ แก้วนาค, 2555)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารสภาเด็กและเยาวชน พบว่า 1) การมีผู้นำสภาเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็งมีความเก่งและเป็นคนดี 2) การมีคณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็งมีจิตอาสาเพื่อสังคมเด็กและเยาวชน 3) สภาเด็กและเยาวชนได้รับการสนับสนุนเชิงสร้างสรรค์จากภาคีเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 4) คณะบริหารสภาเด็กและเยาวชนได้รับการฝึกอาชีพมีการพัฒนาอย่างเป็นระบบทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติ สภาเด็กและเยาวชนได้รับการพัฒนาตามบทบาทหน้าที่โดยการริเริ่มในการคิด การนำ การปฏิบัติ และได้รับการสนับสนุน โดยผลการศึกษาดังกล่าวค้นพบประเด็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญดังนี้

1.1 บทบาทและกลไกการบริหารจัดการสภาเด็กและเยาวชน มีพบว่า 1) สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับต้องมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน 2) สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับต้องมีแผนการดำเนินงานที่ชัดเจน 3) สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับมีการบริหาร สภาเด็กและเยาวชนที่มีศักยภาพต่อการทำงานเป็นทีมและจิตอาสา 4) บ้านพักเด็กและครอบครัว มีการพัฒนาสมรรถนะการบริหาร สภาเด็กและ

เยาวชนให้กับผู้ทำหน้าที่คณะกรรมการอย่างเป็นระบบ และ 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับให้โอกาสในการคิด การทำ การนำ และพร้อมสนับสนุนงานโครงการเชิงสร้างสรรค์

1.2 ปัจจัยแห่งความสำเร็จของการบริหารสภาเด็กและเยาวชนแบบพึ่งพาตนเองได้ พบว่า

- 1) สภาเด็กและเยาวชน มีแบบแผนการบริหารงาน และรูปแบบการบริหารแบบพึ่งพาตนเองได้
- 2) สภาเด็กและเยาวชน มีกิจกรรมการสร้างภาคีเครือข่ายทางสังคมทั้งการสร้างภาคีเครือข่ายเดิมให้เข้มแข็งและสร้างภาคีเครือข่ายใหม่ให้เพิ่มขึ้นทุกเครือข่ายให้มีคุณภาพ
- 3) สภาเด็กและเยาวชน มีความเป็นอิสระในการดำเนินงานจากการขึ้นนำการครอบงำทางความคิดหรือการกระทำจากกลุ่มใด ๆ
- 4) สภาเด็กและเยาวชน มีแหล่งทุนสนับสนุนการวิจัยที่ทำให้เกิดสภาพคล่องในการบริหารงาน และ
- 5) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีความพร้อมสนับสนุนการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนแบบมีส่วนร่วมอยู่เสมอ

1.3 มาตรการและกลไกการบริหารสภาเด็กและเยาวชนแบบพึ่งตนเอง พบว่า 1) ให้สภาเด็กและเยาวชน มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเอง 2) ให้สภาเด็กและเยาวชนสามารถแสวงหาแหล่งทุนและทรัพยากรการบริหารจากภาคีเครือข่ายทางสังคมทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน 3) ให้สภาเด็กและเยาวชน มีกระบวนการวางแผนการทำงานร่วมกับภาคีเครือข่ายทางสังคม 4) ให้สภาเด็กและเยาวชน มีกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ และ 5) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่งเสริมและสนับสนุนให้สภาเด็กและเยาวชนมีผลการทำงานจากโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ จนเป็นที่ยอมรับของชุมชนและจากทุกฝ่าย

1.4 ความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในการบริหารจัดการ พบว่า 1) สภาเด็กและเยาวชน มีผู้นำทีมงานที่เข้มแข็ง 2) สภาเด็กและเยาวชน มีระบบการทำงานแบบพึ่งตนเองได้ 3) สภาเด็กและเยาวชน วางแผนงานและโครงการอย่างมีอิสระ 4) สภาเด็กและเยาวชน มีทรัพยากรสนับสนุนการดำเนินงานที่เพียงพอและเหมาะสม และ 5) สภาเด็กและเยาวชน มีผลสำเร็จของงานเป็นที่ยอมรับของชุมชนสังคมและภาคีเครือข่าย

1.5 คุณลักษณะภาคีเครือข่ายทางสังคมที่จะสนับสนุนสภาเด็กและเยาวชน พบว่า

- 1) ภาคีเครือข่ายทางสังคมมีระบบโครงสร้างองค์กรและการจัดการที่ดี
- 2) ภาคีเครือข่ายทางสังคมมีระบบฐานข้อมูลเด็กและเยาวชนในพื้นที่เพื่อใช้ในการทำงานกับสภาเด็กและเยาวชน
- 3) ภาคีเครือข่ายทางสังคมมีคณะทำงานที่พร้อมให้การสนับสนุนกิจกรรมสภาเด็กและเยาวชน
- 4) ภาคีเครือข่ายทางสังคมเห็นคุณค่าและความสำคัญของสภาเด็กและเยาวชนในการมีส่วนร่วมการทำงานด้านเด็กและเยาวชน และ
- 5) ภาคีเครือข่ายทางสังคมมีการจัดการความรู้ Knowledge Management สนับสนุนกิจกรรม สภาเด็กและเยาวชน

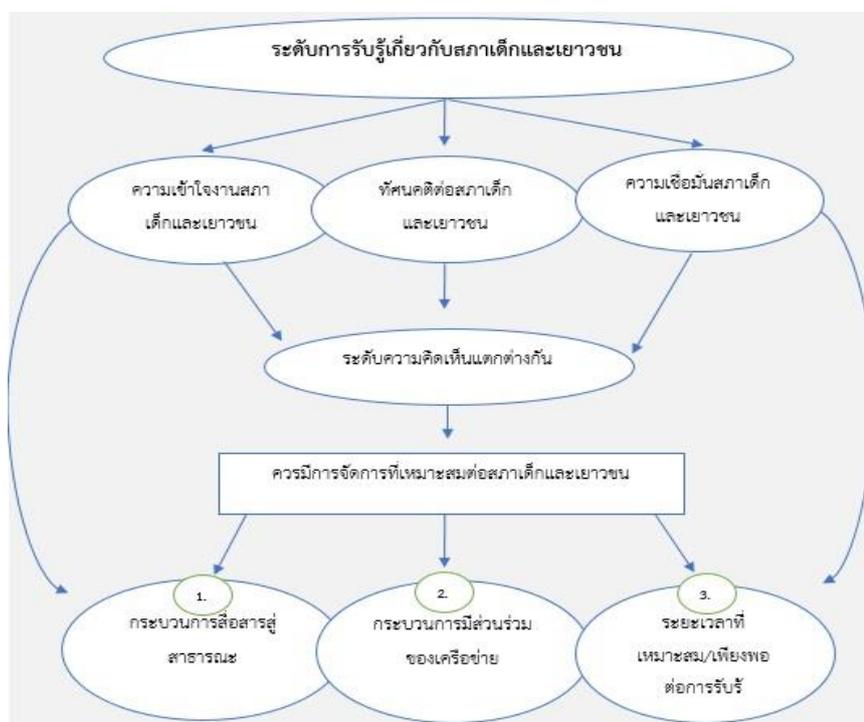
1.6 กระบวนการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทางสังคมต่อสภาเด็กและเยาวชน พบว่า

- 1) ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ด้านเด็กและเยาวชนเพื่อร่วมวางแผน

การทำงาน 2) ภาศึเครือข่ายมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาเด็กและเยาวชน
 3) ภาศึเครือข่ายมีส่วนร่วมติดตามความก้าวหน้าและกระบวนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน
 4) ภาศึเครือข่ายทางสังคมได้รับโอกาสร่วมติดตามประเมินผลการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน
 และ 5) ภาศึเครือข่ายทางสังคมได้รับโอกาสในการร่วมถอดบทเรียนและนำไปปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชน

1.7 การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในแต่ละประเด็นคำถาม พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่น ความแตกต่าง สภาเด็กและเยาวชน ทั้ง 4 ภาค ที่มีความเห็นด้วยในระดับที่ไม่เหมือนกันซึ่งก็เป็นสิ่งยืนยันเบื้องต้นในการรับรู้ของกลุ่มตัวอย่างหรือกลุ่มประชากรที่เกี่ยวข้องรับทราบแต่ละภาคมีการรับรู้แตกต่างกันเกิดผลตามมา คือ ความเข้าใจ ความเชื่อมั่นและทัศนคติที่แตกต่างกันไปซึ่งต้องใช้เวลาและกระบวนการทำความเข้าใจ และการมีส่วนร่วมอีกกระยะหนึ่ง กลุ่มประชากรควรจะได้มีการรับรู้ที่ดีขึ้น มีความเข้าใจที่มากขึ้นและพร้อมเข้ามามีส่วนร่วมกับการบริหารกิจการสภาเด็กและเยาวชนให้เข้มแข็งมากขึ้นต่อไป ดังแสดงใน ภาพที่ 1

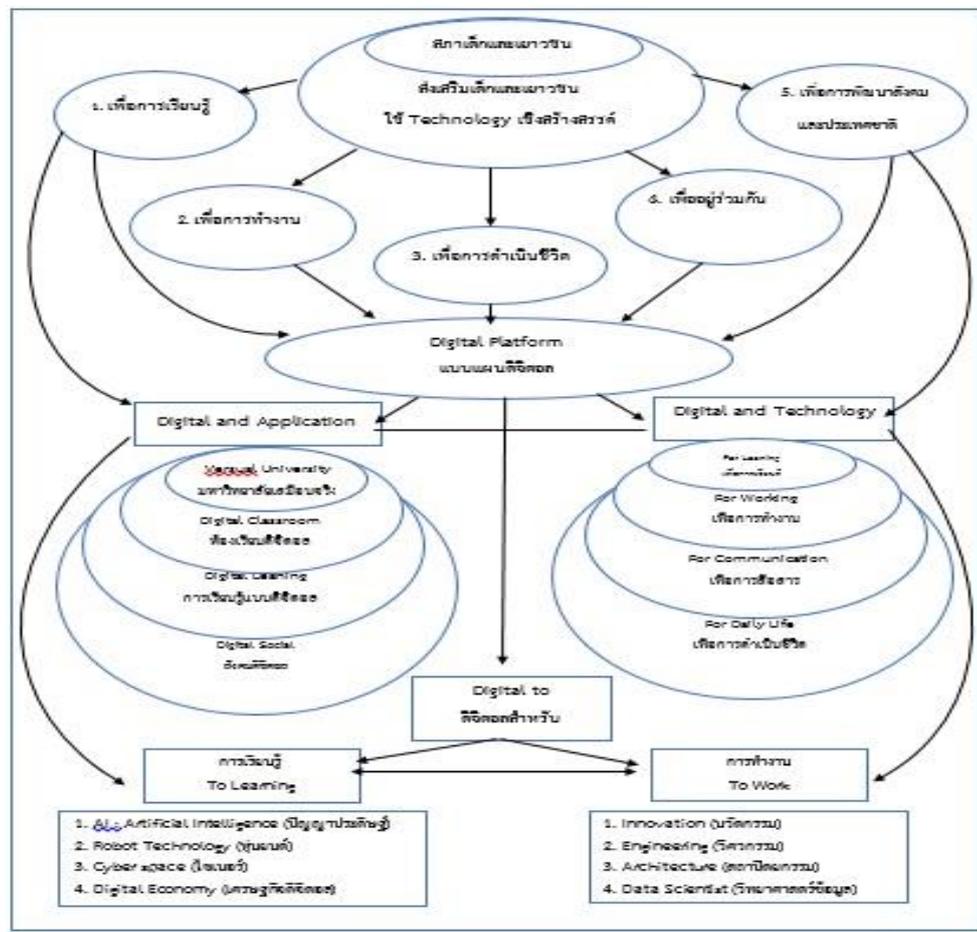

ภาพที่ 1 ระดับการรับรู้ของสภาเด็กและเยาวชนที่แตกต่างกันรายภาค

1.8 ผลการศึกษาบทบาทของสภาเด็กและเยาวชน พบว่า มีความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ 20 ปี ด้านการศึกษาการพัฒนาศักยภาพคน มีทักษะ สมรรถนะที่สอดคล้องกับความเป็นคนไทย 4.0 ที่มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน การจัดการศึกษาการพัฒนาเด็กและ

เยาวชนให้สอดคล้องกับบริบททางสังคม วัฒนธรรม และปัจจัยแวดล้อม การตระหนักรู้และการเรียนรู้ พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่มีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรที่ขาดแคลนวัยเด็ก แต่มีปริมาณของประชากรคนสูงวัยมากขึ้น การเตรียมความพร้อมเรื่องเด็กและเยาวชนให้พร้อมการดำเนินชีวิต และเรียนรู้ได้ในศตวรรษที่ 21 โดยมียุทธศาสตร์ที่สำคัญด้านการศึกษา เพื่อจากการพัฒนาคน ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ การจัดการศึกษาเพื่อความมั่นคงของสังคมและของชาติ การผลิตและการพัฒนาคนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การมุ่งพัฒนาศักยภาพคนและสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ การสร้างคุณภาพชีวิตเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และการพัฒนาประสิทธิภาพระบบการบริหารการศึกษา สภาเด็กและเยาวชน มีความสำคัญต่อการสร้างการมีส่วนร่วม ส่งเสริมกระตุ้นศักยภาพการเรียนรู้ให้ได้รับการเรียนรู้และได้รับการศึกษาเสริมสร้างศักยภาพของการเป็นพลเมืองไทยคุณภาพที่มีศักยภาพที่สอดคล้องกับการพัฒนาคนในยุทธศาสตร์ชาติ สร้างความพร้อมของเด็กและเยาวชน ให้มีความสามารถดำเนินชีวิตอยู่ได้ในศตวรรษที่ 21 ด้วยศักยภาพของความเป็นเด็กและเยาวชนไทยในยุคประเทศไทย 4.0 ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ชุดความรู้ระบบการดำเนินชีวิตในสังคมดิจิทัลของเด็กและเยาวชนยุคใหม่

2. ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะและสังเคราะห์ระบบเครือข่ายทางสังคมสร้างเสริมความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนในสังคมไทย พบว่า

2.1 เครือข่ายต้องมีคุณภาพ ในลักษณะดังต่อไปนี้

- 1) มีระบบโครงสร้างองค์กรที่เข้มแข็ง
- 2) มีระบบฐานข้อมูลการดำเนินงานด้านเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องเพียงพอ
- 3) มีทรัพยากรการบริหารที่เพียงพอ และความคล่องตัวในการสนับสนุน
- 4) มีคณะกรรมการมีส่วนร่วมที่เป็นทีมแบบคุณภาพ
- 5) เป็นภาคีเครือข่ายทางสังคมที่มีคุณค่า และให้ความสำคัญของสภาเด็กและเยาวชน
- 6) ภาคีเครือข่ายมีระบบการจัดการความรู้ ใช้ความรู้ในการทำงานอย่างถูกต้อง

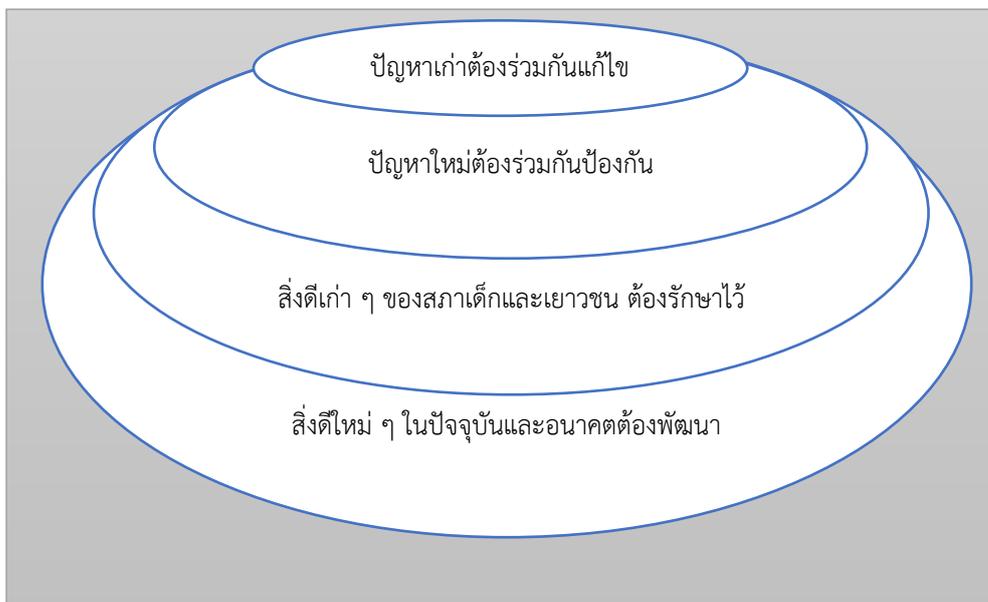
เหมาะสม

2.2 รูปแบบการมีส่วนร่วมของสภาเด็กและเยาวชนกับภาคีเครือข่าย ควรเป็นดังนี้

- 1) รูปแบบการเป็นผู้นำ/แกนนำ Leader and Leading
- 2) รูปแบบการเป็น Partnership
- 3) รูปแบบการเป็น Supporter
- 4) รูปแบบการเป็น Co-ordination

2.3 ขอบข่ายงานเพื่อการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายกับสภาเด็กและเยาวชน ควรเป็น

ดังนี้

ภาพที่ 3 การแก้ปัญหาทางานโดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายกับสภาเด็กและเยาวชน

อภิปรายผล

1. ความเข้มแข็งอย่างยั่งยืนของสภาเด็กเยาวชน จากบทสรุปผลการวิจัยที่กล่าวถึงความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนที่มีความยั่งยืนภายใต้สภาเด็กและเยาวชนที่มีคณะกรรมการที่เข้มแข็ง มีผู้นำสภาเด็กและเยาวชนที่เก่งและเป็นคนดี มีจิตอาสาพร้อมอุทิศตนเพื่อทำงานด้านเด็กและเยาวชนในพื้นที่อย่างทุ่มเท คณะบริหารได้รับการพัฒนาศักยภาพ มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม ได้รับการส่งเสริมสนับสนุนจากทุกภาคส่วน รวมถึงภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง บ้านพักเด็กและครอบครัว และคณะทีมงานพี่เลี้ยงได้บ่มเพาะและให้คำปรึกษาในการทำงานอย่างเป็นระบบ จนสภาเด็กและเยาวชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ จากการบริหารงานด้วยตนเองมีความเป็นอิสระในการทำงานมีความสามารถในการแสวงหาแหล่งทรัพยากร การทำงานได้อย่างเหมาะสมและต่อเนื่อง สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน และคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553) ที่มีผลสรุปการวิจัยและมีข้อเสนอแนะต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการสร้างความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญต่อความร่วมมือกับส่วนต่าง ๆ ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน สถาบันการศึกษาที่มีการค้นหาเครือข่ายและทรัพยากรในระดับประเทศและระดับจังหวัด มีคู่มือในการดำเนินงานของสภาเด็กและเยาวชนที่เหมาะสมต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานต่อเด็กและเยาวชนให้มีทักษะการสื่อสารเป็นทักษะทางสังคมและการสร้างเครือข่ายทางสังคมอย่างเข้มแข็งในบทบาทและหน้าที่ของสภาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง โดยมีพี่เลี้ยงและเจ้าหน้าที่ของสภาเด็กและเยาวชน มีความเข้าใจด้านจิตวิทยาเด็ก มีทัศนคติที่ดี เด็กและเยาวชนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อสภาเด็กและเยาวชน มีความต่อเนื่องในการดำเนินงาน อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของสภาเด็กและเยาวชนอย่างยั่งยืน

2. เครือข่ายทางสังคมกับการพัฒนาสภาเด็กและเยาวชน จากผลการวิจัยได้ข้อสรุปเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคมที่ควรนำมาสนับสนุนการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนอย่างเข้มแข็งจึงควรเป็นเครือข่ายที่มีคุณภาพ มีโครงการสำหรับเด็กและเยาวชนที่เข้มแข็ง มีเสถียรภาพ มีจิตอาสา มีศักยภาพด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง มีนโยบายและทรัพยากรเพียงพอต่อการสนับสนุนพัฒนาการทำงานของสภาเด็กและเยาวชนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งการมีส่วนร่วมช่วยบริหารทรัพยากรการมีส่วนร่วมพัฒนาศักยภาพสภาเด็กและเยาวชนการมีส่วนร่วมต่อการถ่ายโอนภารกิจของสภาเด็กและเยาวชน สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สอดคล้องกับผลการวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน ซึ่งคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553) สรุปไว้ว่า การสร้างเครือข่ายส่งผลให้มีพลังนั้นจำเป็นต้องมีทั้งเหตุการณ์และตัวบุคคลที่พร้อมในการสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันให้เกิดพลังเครือข่ายส่วนดี พลังในการระดมทรัพยากร ผ่านเครือข่ายทางสังคมที่มีความหลากหลาย ทั้งเครือข่ายในระดับจังหวัดและระดับประเทศ ที่ควรได้มีการจัดทำฐานข้อมูลของสภาเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจน ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2545) ได้ระบุองค์ประกอบของเครือข่ายไว้โดยมีสาระสำคัญ คือ การรับรู้การมีมุมมองร่วมกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีผลประโยชน์สาธารณะและความสนใจร่วมกัน มีระบบ

ความสัมพันธ์พึ่งพาอาศัยกัน สอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (2545) ได้กล่าวถึง การจัดการภาครัฐในรูปแบบเครือข่ายที่มีประเด็นที่สำคัญ คือ การมีหลักการมีเป้าหมายร่วมกัน มีการออกแบบระบบเครือข่ายที่สอดคล้องกันตามเป้าหมายของการเชื่อมโยงเครือข่ายทำให้มียุทธศาสตร์งานเครือข่ายผ่านระบบเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ ส่งเสริมมุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยที่นฤมล นิราทร (2543) ได้จำแนกเครือข่ายทางสังคมไว้หลายประการ คือ เครือข่ายระดับหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ ภาคเครือข่าย กิจกรรมแต่ละด้านของสังคม เครือข่าย เช่น ด้านสตรี ผู้สูงอายุ เครือข่ายด้านอาชีพ หรือสถานภาพทางสังคม เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมการทำงานกับสภาเด็กและเยาวชน ผลการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายทางสังคมได้ข้อสรุปว่าการทำงานของสภาเด็กและเยาวชน จะต้องมีความเข้มแข็งในด้านการสร้างการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายจากภาครัฐ ภาคเอกชน และชุมชนอย่างแท้จริงในการมีส่วนร่วมในช่วงดำเนินกิจการถ่ายโอนสภาเด็กและเยาวชนสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมกับสภาเด็กและเยาวชนในกระบวนการถ่ายโอนและการปฏิบัติการกิจสภาเด็กและเยาวชน ซึ่งการถ่ายโอนเป็นการระดมสรรพกำลังจากภาคีเครือข่ายทางสังคมทั้งในระดับพื้นที่ หมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด และในระดับประเทศเข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจัง จริงใจ อย่างต่อเนื่อง และร่วมกันทำงานให้สำเร็จ สอดคล้องผลการวิจัยของกรมกิจการเด็กและเยาวชน โดยคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ข้อสรุปว่า รูปแบบการทำงานของสภาเด็กและเยาวชน จะประสบความสำเร็จต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมจากผู้บริหารองค์กรภาครัฐ จังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาครัฐ ทีมที่ปรึกษา คณะทำงานด้านเด็กและเยาวชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกับสภาเด็กและเยาวชนในการจัดทำระบบข้อมูลในพื้นที่โครงการและกิจกรรมการสร้างเครือข่ายและร่วมการพัฒนาองค์กร สอดคล้องกับแนวคิดของโกวิทย์ พวงงาม และคณะ (2557) ที่ได้จัดลำดับการมีส่วนร่วมไว้ 5 ชั้น คือ 1) ร่วมค้นหาปัญหาในชุมชน 2) ร่วมวางแผนการทำงาน 3) ร่วมดำเนินการ 4) ร่วมรับผลประโยชน์ และ 5) ร่วมประเมินผล ซึ่งสภาเด็กและเยาวชนก็ได้มีแผนการปฏิบัติกับภาคีเครือข่ายทางสังคมครบทุกขั้นตอน เพียงแต่ยังขาดความชัดเจนเป็นรูปธรรมและยังขาดการดำเนินงานในทุก ๆ สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับทั่วประเทศเท่านั้น ส่วนสำนักงานมาตรฐานการศึกษา (2553) ได้สรุปกรรมวิธีการมีส่วนร่วมจากภาคีประชาชนไว้ว่า ประชาชนต้องได้เข้ามามีส่วนร่วมการพัฒนาชุมชนตั้งแต่การเข้าร่วมอภิปราย ถกประเด็นปัญหา การจัดทำเนื้อหาสาระของแผนงาน โดยมีการถกแถลงแนวความคิดเป็นแบบประชาธิปไตย ร่วมให้คำปรึกษาหรือร่วมเป็นคณะในการทำงานพัฒนา ร่วมคิดวิเคราะห์ห้อย่างเป็นรูปธรรม จึงกล่าวได้ว่าการมีส่วนร่วมเป็นเรื่องที่สภาเด็กและเยาวชนทุกแห่งทุกระดับควรได้ใช้เป็นแนวทางเชิงพัฒนา มีการปฏิบัติให้เป็นกลไกการดำเนินงานที่มีส่วนที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานของสภาเด็กและเยาวชนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่ต้องการกำหนดวาระแห่งชาติ ควรให้ความสำคัญกับสภาเด็กและเยาวชน ที่จะเป็พลังการขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กและเยาวชนตามบทบาทที่มีความต่อเนื่องและมุ่งเน้นความสำเร็จระดับยุทธศาสตร์การพัฒนาชาติ ด้านการพัฒนาเด็กและเยาวชน

1.2 หน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้งในระดับรัฐบาล ระดับกระทรวง และกรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรได้มีการสื่อสารบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสภาเด็กและเยาวชน มีการประเมินถึงคุณค่าและความสำคัญของสภาเด็กและเยาวชน สู้สังคม ชุมชน อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

1.3 กรมกิจการเด็กและเยาวชน และกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น ควรได้มีส่วนร่วมกันกำหนด Road Map การบริหารการพัฒนาการสร้างเสริมความเข้มแข็งและสร้างเสริมการถ่ายโอนสภาเด็กและเยาวชน อย่างชัดเจนเป็นระบบและเป็นรูปธรรมโดยมีคณะทำงานเจ้าภาพการดำเนินงานที่ชัดเจน

1.4 บ้านพักเด็กและครอบครัวทุกจังหวัด และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกแห่งที่มีสภาเด็กและเยาวชนสังกัดอยู่ ควรให้มีแผนการดำเนินงานการสร้างโอกาส และให้มีเวทีการแสดงออกคลังความรู้ ความสามารถและความพร้อมสู่การถ่ายโอน สภาเด็กและเยาวชนสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ มีเป้าหมายมีทิศทางการทำงานที่ชัดเจนเป็นมาตรฐานการจัดการเดียวกัน

1.5 บ้านพักเด็กและครอบครัว สภาเด็กและเยาวชน และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรให้มีกระบวนการพัฒนาความพร้อมของแต่ละหน่วยงาน แต่มุ่งเป้าหมายความสำเร็จร่วมกันถึงการถ่ายโอนภารกิจและการจัดการ สภาเด็กและเยาวชนอย่างมีประสิทธิภาพโดยมีการจัดการความรู้ มีการถอดบทเรียนและสร้างแบบจำลองการถ่ายโอนสู่การทดลองนำร่องการถ่ายโอนมีการประเมินผลเพื่อจัดทำคู่มือการดำเนินงานการถ่ายโอน

1.6 สภาเด็กและเยาวชนควรมีแผนงานโครงการด้านการกระตุ้นเร้าให้เด็กเยาวชนทุกคนในพื้นที่มีความตระหนักในการดูแลสุขภาพ ทั้งสุขภาพ สุขภาพจิต และสภาวะทางอารมณ์ รวมถึงสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนทุกคนมีการออกกำลังกาย มีกิจกรรมทางกายในเชิงส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรคอย่างเป็นรูปธรรมต่อเนื่องและเห็นผลเชิงประจักษ์

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษายุทธศาสตร์การบริหารการพัฒนา สภาเด็กและเยาวชนทุกระดับให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และเสมอภาค อย่างเท่าเทียมและเป็นมาตรฐานคุณภาพเดียวกัน

2.2 ควรมีการศึกษากลยุทธ์การสื่อสารเชิงรุกเพื่อการโน้มน้าวใจให้ผู้ปกครองรวมถึงเด็กและเยาวชนแต่ละพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนแต่ละแห่ง

2.3 ควรมีการทดลองนำแบบจำลองการมีส่วนร่วมไปใช้ทั้งในระดับยุทธศาสตร์และการปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาด้านเด็กและเยาวชนเชิงบูรณาการ

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ. (2545). สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ศาลาแดงจำกัด.
- โกวิทย์ พวงงาม, อีรศักดิ์ อุ่นอารมณเลิศ, จุรีวรรณ จันทลา, และธรรรงค์ จันโต. (2557). บทบาทสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งกับการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับพรรคการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตย : ปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไข. *วารสารวิชาการ Veridian E-Journal*, 7(1), 43-61.
- คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ. (2561). *แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564 (ผนวกรวมแผนปฏิบัติการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: เจ.เอส.การพิมพ์.
- นภัทร์ แก้วนาค .(2555). เทคนิคการวิเคราะห์ข้อมูล (Qualitative Data Analysis Technic). *เอกสารประกอบการสอนหลักสูตรการวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร.
- นฤมล นิราทร. (2543). *การสร้างเครือข่ายการทำงาน : ข้อควรพิจารณาบางประการ*. กรุงเทพมหานคร: โครงการระหว่างประเทศว่าด้วยการขจัดปัญหาการใช้แรงงานเด็ก.
- มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2553). *โครงการติดตามการปฏิบัติงานเพื่อการคุ้มครองและพัฒนา กลุ่มเป้าหมายตามกฎหมายในภารกิจกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (เอกสารอัดสำเนา),
- ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *พระราชบัญญัติส่งเสริมการพัฒนาเด็กและเยาวชนแห่งชาติ ฉบับที่ 2 พ.ศ. 2560*. เล่ม 134 ตอนที่ 63 ก (13 มิถุนายน 2560).
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560-2564)*. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2553). *แนวทางการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.